

So Bad that you Cannot Repent? The Stories of Menashe and Acher

www.alexisrael.org

מלכים ב פרק כא

(א) בן שתיים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלם ושם אמו חפצי בה :
(ב) ויעש הרע בעיני יקוק כתועבת הגוים אשר הוריש יקוק מפני בני ישראל :
(ג) וישב ויבן את הבמות אשר אבד חזקיהו אביו ויקם מזבחת לבעל ויעש אשרה כאשר עשה אחאב מלך ישראל וישתחו לכל צבא השמים ויעבד אתם :
(ד) ובנה מזבחת בבית יקוק אשר אמר יקוק בירושלם אשים את שמי :
(ה) ויבן מזבחות לכל צבא השמים בשתי חצרות בית יקוק :
(ו) והעביר את בנו באש ועוון ונחש ועשה אוב וידענים הרבה לעשות הרע בעיני יקוק להכעיס :
(ז) וידבר יקוק ביד עבדיו הנביאים לאמר :
(ח) יען אשר עשה מנשה מלך יהודה התעבות האלה הרע מכל אשר עשו האמרי אשר לפניו ויחטא גם את יהודה בגלוליו : פ
(ט) לכן כה אמר יקוק אלהי ישראל הנני מביא רעה על ירושלם ויהודה אשר כל שמעיו שמעה תצלנה שתי אזניו :
(י) ונטיתי על ירושלם את קו שמרון ואת משקלת בית אחאב ומחיתי את ירושלם כאשר ימחה את הצלחת מחה והפך על פניה :
(יא) ונטשתי את שארית נחלתי ונתתים ביד איביהם והיו לבו ולמשסה לכל איביהם :
(יב) יען אשר עשו את הרע בעיני ויהיו מכעסים אתי מן היום אשר יצאו אבותם ממצרים ועד היום הזה :
(יג) וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלם פה לפה לבד מחטאתו אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני יקוק :

מלכים ב פרק כג

(כד) וכמהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל יקוק בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו ככל תורת משה ואחריו לא קם כמהו :
(כה) אך לא שב יקוק מחרון אפו הגדול אשר חרה אפו ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה :

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קב עמוד ב

רב אשי אוקי אשלשה מלכים. אמר : למחר נפתח בחברין. אתא מנשה איתחזי ליה בחלמיה. אמר : חברך וחבירי דאבונך קרית לן? מהיכא בעית למישרא המוציא? - אמר ליה : לא ידענא. - אמר ליה : מהיכא דבעית למישרא המוציא לא גמירת, וחברך קרית לן? - אמר ליה : אגמריה לי, ולמחר דרישנא ליה משמך בפירקא. - אמר ליה : מהיכא דקרים בישולא. אמר ליה : מאחר דחכימתו כולי האי, מאי טעמא קא פלחיתו לעבודה זרה? אמר ליה : אי הות התם - הות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי. למחר אמר להו לרבנן : נפתח ברבוותא.

1. 2 Kings ch.22. King Manasseh/Menashe

Manasseh ...He did what was displeasing to the Lord, following the abhorrent practices of the nations ... he erected altars for Baal and made a sacred post, as King Ahab of Israel had done. He bowed down to all the host of heaven and worshiped them, ⁴and he built altars for them in the House of the Lord, of which the Lord had said, "I will establish My name in Jerusalem." ⁵He built altars for all the hosts of heaven in the two courts of the House of the Lord. ⁶He consigned his son to the fire; he practiced soothsaying and divination, and consulted ghosts and familiar spirits; he did much that was displeasing to the Lord, to vex Him ... the Lord spoke through His servants the prophets: ¹¹"Because King Manasseh of Judah has done these abhorrent things—... I am going to bring such a disaster on Jerusalem and Judah that both ears of everyone who hears about it will tingle...And I will cast off the remnant of My own people and deliver them into the hands of their enemies. They shall be plunder and prey to all their enemies" ...¹⁶Moreover, Manasseh put so many innocent persons to death that he filled Jerusalem [with blood] from end to end— besides the sin he committed in causing Judah to do what was displeasing to the Lord.

¹⁷The other events of Manasseh's reign, and all his actions, and the sins he committed, are recorded in the Annals of the Kings of Judah.

¹⁸Manasseh slept with his fathers and was buried in the garden of his palace, in the garden of Uzza; and his son Amon succeeded him as king.

2. 2 Kings ch.23 – King Josiah/Yoshiyahu

There was no king like him before who turned back to the Lord with all his heart and soul and might, in full accord with the Teaching of Moses; nor did any like him arise after him.

²⁶However, the Lord did not turn away from His awesome wrath which had blazed up against Judah because of all the things Manasseh did to vex Him.

3. Sanhedrin 102b

In the yeshiva of R. Ashi the class reached the 'Three Kings.' 'Tomorrow, said he, 'we will commence with our colleagues.' [That night] Manasseh came and appeared to him in a dream. 'You call us colleagues...? Now, from what part [of the bread] is [the piece for reciting] the ha-mozi to be taken?' 'I do not know,' he answered. 'You don't know this,' he jibed, 'yet you call us your colleagues!' 'Teach it me,' he begged, 'and tomorrow I will teach it in your name.' He answered, 'From the part that is baked into a crust.' He then questioned him, 'Since thou are so wise, why did you worship idols?' He replied, 'If you were there, you would have caught up the

So Bad that you Cannot Repent? The Stories of Menashe and Acher

www.alexisrael.org

skirt of thy garment and sped after me.' The next day he taught: We will commence with our teachers.

W.F Albright

It may be noted that no other period of cuneiform records has yielded any remotely comparable mass of tablets relating to magic and divination, and that the royal Assyrian letters of the time contain numerable references to astrology and magic. It was practically impossible for a small vassal state to keep from being flooded with such idolatrous and superstitious practices which were under royal Assyrian protection.

4. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צ עמוד א

שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא.
שלשה מלכים: ירבעם, אחאב, ומנשה.

רבי יהודה אומר: מנשה יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר ויתפלל אליו וישמע תחנונו וישיבהו ירושלים למלכותו. אמרו לו: למלכותו השיבו, ולא לחיי העולם הבא השיבו.

דברי הימים ב פרק לג

(י) וידבר יקוק אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו:

(יא) ויבא יקוק עליהם את שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו

את מנשה בחיים ויאסרוהו ויבנשוהו ויוליכוהו בבבל:

(יב) וכעצר לו חלה את פני יקוק אלהיו ויכנע מאד מלפני אלהי

אבתיו:

(יג) ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו וישיבהו ירושלים

למלכותו וידע מנשה כי יקוק הוא האלהים:

(יד) ואחרי כן בנה חומה חיצונה לעיר דויד מערבה לגיחון בנחל

ולבוא בשער הדגים וסבב לעפל ויגביהה מאד וישם שרי חיל

בכל הערים הבצרות ביהודה:

(טו) ויסר את אלהי הנכר ואת הסמל מבית יקוק וכל המזבחות

אשר בנה בהר בית יקוק ובירושלים וישלך חוצה לעיר:

(טז) ויבן את מזבח יקוק ויזבח עליו זבחי שלמים ותודה

ויאמר ליהודה לעבוד את יקוק אלהי ישראל:

(יז) אבל עוד העם זבחים בבמות רק ליקוק אלהיהם:

(יח) ויתר דברי מנשה ותפלתו אל אלהיו ודברי החזים

המדברים אליו בשם יקוק אלהי ישראל הנם על דברי מלכי

ישראל:

6. איכה פרק ה

(ז) אבתינו חטאו ואינם ואנחנו עונתיים סבלנו:

7. ירמיהו פרק לא

(כו) הנה ימים באים נאם יקוק וזרעתי את בית ישראל ואת

בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה:

(כז) והיה כאשר שקדתי עליהם לנתוש ולנתוץ ולהרס ולהאביד

ולהרע כן אשקד עליהם לבנות ולנטוע נאם יקוק:

4. Mishna Sanhedrin 10:1

Three kings and four commoners have no share in the World to Come. The three kings are: Jeroboam, Ahab, and **Manasseh**. **Rabbi Yehudah says, Manasseh does have a share in the World to Come, as it says (II Chronicles 33:13), "And [Manasseh] prayed unto Him; and He was entreated of him, and heard his supplication, and brought him back to Jerusalem into his kingdom." [The Sages] said to him, to his kingdom He brought him back, but He did not bring him back to life in the World to Come.**

5. 2 Chronicles ch. 33 Manasseh's Prayer

⁹Manasseh led Judah and the inhabitants of Jerusalem astray into evil greater than that done by the nations that the Lord had destroyed before the Israelites. ¹⁰The Lord spoke to Manasseh and his people, but they would not pay heed, ¹¹so the Lord brought against them the officers of the army of the king of Assyria, who took Manasseh captive in manacles, bound him in fetters, and led him off to Babylon. ¹²In his distress, he entreated the Lord his God and humbled himself greatly before the God of his fathers. ¹³He prayed to Him, and He granted his prayer, heard his plea, and returned him to Jerusalem to his kingdom. Then Manasseh knew that the Lord alone was God. ¹⁴Afterward he built the outer wall of the City of David west of Gihon in the wadi on the way to the Fish Gate, and it encircled Ophel; he raised it very high. He also placed army officers in all the fortified towns of Judah. ¹⁵He removed the foreign gods and the image from the House of the Lord, as well as all the altars that he had built on the Mount of the House of the Lord and in Jerusalem, and dumped them outside the city. ¹⁶He rebuilt the altar of the Lord and offered on it sacrifices of well-being and thanksgiving, and commanded the people of Judah to worship the Lord God of Israel. ¹⁷To be sure, the people continued sacrificing at the shrines, but only to the Lord their God.

6. Eikha 5:7

Our fathers sinned and they are no more; and we bear their sins.

7. Jeremiah 31

²⁷See, a time is coming—declares the Lord—when I will sow the House of Israel and the House of Judah with seed of men and seed of cattle; ²⁸and just as I was watchful over them to uproot and to pull down, to overthrow and to destroy and to bring disaster, so I will be watchful over them to build and to plant—declares the Lord.

So Bad that you Cannot Repent? The Stories of Menashe and Acher

www.alexisrael.org

(כח) בימים ההם לא יאמרו עוד אבות אכלו בסר ושני בנים תקהינה :
(כט) כי אם איש בעונו ימות כל האדם האכל הבסר תקהינה שניו : ס
(ל) הנה ימים באים נאם יקוק וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה :

²⁹In those days, they shall no longer say, "Parents have eaten sour grapes and children's teeth are blunted." ³⁰But every one shall die for his own sins: whosoever eats sour grapes, his teeth shall be blunted.

³¹See, a time is coming—declares the Lord—when I will make a new covenant with the House of Israel and the House of Judah.

8. יחזקאל פרק יח

(א) ויהי דבר יקוק אלי לאמר :
(ב) מה לכם אתם משלים את המשל הזה על אדמת ישראל לאמר אבות יאכלו בסר ושני הבנים תקהינה :
(ג) חי אני נאם אדני יקוק אם יהיה לכם עוד משל המשל הזה בישראל :
...
(כ) הנפש החטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת רשע הרשע עליו תהיה : ס
(כא) והרשע כי ישוב מכל חטאתו חטאתיו אשר עשה ושמר את כל חקותי ועשה משפט וצדקה חיה יחיה לא ימות :

8. Ezekiel 18

The word of the Lord came to me: ²What do you mean by quoting this proverb upon the soil of Israel, "Parents eat sour grapes and their children's teeth are blunted"? ³As I live—declares the Lord God—this proverb shall no longer be current among you in Israel...

²⁰The person who sins, he alone shall die. A child shall not share the burden of a parent's guilt, nor shall a parent share the burden of a child's guilt; the righteousness of the righteous shall be accounted to him alone, and the wickedness of the wicked shall be accounted to him alone. ²¹Moreover, if the wicked one repents of all the sins that he committed and keeps all My laws and does what is just and right, he shall live; he shall not die... ²³Is it my desire that a wicked person shall die?—says the Lord God. It is rather that he shall turn back from his ways and live.

9. תלמוד ירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב

א"ר לוי מולא של נחושת עשו לו ונתנו אותה בתוכה והיו מסיקין תחתיו כיון שראה שצרתו צרה לא הניח ע"ז בעולם שלא הזכירה כיון שלא הועיל לו כלום אמר זכור אני שהיה אבי מקרא אותי את הפסוק הזה בבית הכנסת [דברים ד ל לא] בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם הרי אני קורא אותך אם עונה אותי מוטב ואם לאו הא כל אפייא שוין. והיו מלאכי השרת מסתמין את החלונות שלא תעלה תפילתו של מנשה לפני הקדוש ברוך הוא והיו מלאכי השרת אומרים לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אדם שעבד ע"ז והעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה אמר להן אם איני מקבלו בתשובה הרי אני נועל את הדלת בפני כל בעלי תשובה. מה עשה לו הקדוש ברוך הוא חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד שלו ושמע תחינתו הדא היא דכתיב [דברי הימים ב לג יג] ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחינתו וישיבהו.

9. Jerusalem Talmud Sanhedrin 10:2

Rabbi Levi said: [The Assyrians] filled a copper cauldron and placed Manasseh inside it and lit a fire under it. When he saw his plight, he called out to every idolatrous deity. When none assisted him, he said, "I remember that my father read me a verse in the synagogue: 'When you are in distress and all these things befall you in the latter days, you shall return to the Lord your God, and listen to His voice, He will not fail you nor destroy you...' (Deut 4:30) Now I will cry out to God. If he listens to me, well and good; if not, then all kinds of gods are alike." The angels barricaded the windows of heaven that the prayer of Manasseh would not ascend to God, and they said: "Lord of the world! Are You willing to give gracious hearing to one who has worshipped idols, and set up an idol in the Temple?" "If I did not accept the penance of this man," replied God, "I should be closing the door in the face of all repentant sinners." **God made a small opening under the Throne of His Glory, and received the prayer of Manasseh through it.**

10. דברים פרק ד

(כח) כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני יקוק אלהיך להכעיסו : (כו) העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה לא תאריכן ימים עליה כי השמד תשמדון ... (כח) ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון

10. Devarim ch.4

²⁵When you have begotten children and children's children and are long established in the land, should you act wickedly and make for yourselves a sculptured image in any likeness, causing the Lord your God displeasure and vexation, ²⁶call heaven and earth this day to witness against you that you shall soon perish from the land that you are crossing the Jordan to possess; you shall not long endure in it, but shall be utterly wiped out... ²⁹But when you search there for the Lord your God, you will find Him, if only you seek

So Bad that you Cannot Repent? The Stories of Menashe and Acher

www.alexisrael.org

... (כט) ובקשתם משם את יקוק אלהיך ומצאת כי תדרשנו
בכל לבבך ובכל נפשך:
(ל) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת
עד יקוק אלהיך ושמעת בקלו:

Him with all your heart and soul—³⁰when you are in distress because all these things have befallen you and, in the end, return to the Lord your God and obey Him. ³¹For the Lord your God is a compassionate God: He will not fail you nor will He let you perish; He will not forget the covenant which He made on oath with your fathers.

11.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קג עמוד א

אמר רבי יוחנן: כל האומר מנשה אין לו חלק לעולם הבא
מרפה ידיהן של בעלי תשובה
אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מאי דכתיב וישמע
אליו ויחתר לו, ויעתר לו מיבעי ליה! - מלמד שעשה לו הקדוש
ברוך הוא כמין מחתרת ברקיע, כדי לקבלו בתשובה, מפני מדת
הדין.

12. Talmud Sanhedrin 103

“Rabbi Yochanan said: ‘Anyone who said that Manasseh has no share in the Afterlife weakens the hands of repentant sinners’”
R. Johanan said in the name of R. Simeon b. Yohai: “And he prayed unto him, and an opening was made for him.” — This teaches that the Holy One, blessed be He, made him a kind of opening in the Heavens, in order to accept him with his repentance, on account of the Attribute of Justice.

13. תלמוד ירושלמי חגיגה ט

רבי מאיר הוה יתיב דרש בבית מדרשא דטיבריה. עבר אלישע
רביה רכיב על סוסיא ביום שובתא. אתון ואמרון ליה הא רבך
לבר. פסק ליה מן דרשה ונפק לגביה.

אמר ליה ומה הויתה דריש תובן?

...א”ל טוב אחרית דבר מראשיתו. אמר ליה ומה פתחת ביה?
א”ל לאדם שהוליד בנים בנערותו ומתו ובזקנותו ונתקיימו, הוי
טוב אחרית דבר מראשיתו.
לאדם שעשה סחורה בילדותו והפסיד ובזקנותו ונשתכר, הוי
טוב אחרית דבר מראשיתו.
לאדם שלמד תורה בנערותו ושכחה ובזקנותו וקיימה, הוי טוב
אחרית דבר מראשיתו.

13. Jerusalem Talmud Chagiga 9b. Elisha Ben Abuya

1. Rabbi Meir was seated in the house of study in Tiberias on Shabbat, expounding, while his teacher Elisha was passing through the marketplace astride his horse. People came by and told Rabbi Meir: Look, your teacher Elisha is here riding through the marketplace. Rabbi Meir interrupted his expounding and went out to him....

2. Elisha: What other verse did you expound? Rabbi Meir: “Better is the end of a thing than the beginning thereof” (Kohellet 7:8). Elisha: What did you say about it? Rabbi Meir...: You have a man who acquired merchandise in his youth and sustained a loss, but in his old age makes a profit from it. Or, you have a man who learned Torah in his youth and forgot it, but it comes back to him in his old age. Elisha: Alas for those who are gone and are no more -- your teacher Akiva would not have spoken thus. He would have construed it “Good is the end of a thing from the beginning” -- when it is good from its beginning.

3. So it happened with me. Abuyah, my father, was one of the notables of Jerusalem. When he was arranging for my circumcision, he invited all the notables of Jerusalem, among them Rabbi Eliezer and Rabbi Yehoshuah. After they had eaten and drunk, they began to clap their hands and dance. Some of the notables sang songs, and others composed alphabetical acrostics. Rabbi Eliezer said to Rabbi Yehoshuah: These are occupied with what interests them: shall we not occupy ourselves with what interests us? They began to speak words of Torah, and from the Torah to the Prophets, and from the Prophets to the Writings. And fire came down from heaven and surrounded them... Elated, my father Abuyah remarked, “My masters, since the power of Torah is so great, if this child stays alive for me, I will dedicate him to the Torah.” But because the intent of my father's resolve was not for the sake of Heaven, my study of Torah did not endure with me.

אמר ווי דמובדין ולא משכחין. עקיבה רבך לא הוה דרש כן,
אלא טוב אחרית דבר מראשיתו - בזמן שהוא טוב מראשיתו.
ובי היה המעשה. אבויה אבא מגדולי ירושלם היה. ביום שבא
למוהליני קרא לכל גדולי ירושלם והושיבן בבית אחד. ולר'
אליעזר ולר' יהושע בבית אחר. מן דאכלון ושתון שרון מטפחין
ומרקדקין. א”ר ליעזר לר' יהושע עד דאינון עסיקין בדידון
נעסוק אגן בדידן, וישבו ונתעסקו בדברי תורה. מן התורה
לנביאים ומן הנביאי' לכתובים, וירדה אש מן השמים והקיפה
אותם... אמר להן אבויה אבא רבותי אם כך היא כוחה של
תורה, אם נתקיים לי בן הזה, לתורה אני מפרישו! לפי שלא
היתה כוונתו לשם שמים, לפיכך לא נתקיימה באותו האיש.

So Bad that you Cannot Repent? The Stories of Menashe and Acher

www.alexisrael.org

אמר ליה ומה הויתה דרש תובן? א"ל לא יערכנה זהב וזכוכית.

א"ל ומה פתחת ביה? א"ל דברי תורה קשין לקנות ככלי זהב

ונחין לאבד ככלי זכוכית. ומה כלי זהב וכלי זכוכית אם

נשתברו יכול הוא לחזור ולעשותן כלים כמו שהיו, אף תלמיד

חכם ששכח תלמודו יכול הוא לחזור וללמודו כתחילה.

א"ל דייך מאיר, עד כאן תחום שבת!

א"ל מן הן את ידע?

א"ל מן טלפי דסוסיי דהוינא מני והולך אלפיים אמה.

א"ל וכל הדא חכמתא אית בך ולית את חזר בך? א"ל לית אנא

יכיל.

א"ל למה?

א"ל שפעם אחת הייתי עובר לפני בית קודש הקדשים רכוב

על סוסי ביה"כ שחל להיות בשבת, ושמעתי בת קול יוצאת

מבית קודש הקדשים ואומרת: שובו בנים, חוץ מאלישע בן

אבויה, שידע כחי ומרד בי!

4. Elisha: What other verse did you expound? Rabbi Meir: "Gold and glass cannot equal it; neither shall the exchange thereof be vessels of fine gold" (Job 28:17). Elisha: What did you say about it? Rabbi Meir: These are the words of Torah –difficult to acquire as vessels of gold and readily destroyed as vessels of glass. As vessels of gold and even vessels of glass can be repaired if broken, so can a disciple of the wise recover his learning if it has disintegrated.

5. Elisha said to him: Meir, turn back, for the Shabbat limit ends here.

Meir: How do you know?

Elisha: I have just measured by the paces of my horse 2000 cubits of the Shabbat limit.

He replied: You have so much learning; why do you not turn back?

He answered: I cannot

Meir: Why?

Elisha: Once I was riding my horse before the Holy of Holies on Yom Kippur that fell on Shabbat and I heard a heavenly voice emerging from the Holy of Holies saying, "Return, O backsliding children (Jeremiah 3:14) – except Elisha ben Abuyah, who knew my strength and yet rebelled against Me."